

i05 Křesťanství

Také křesťanství prošlo složitým vývojem, nejde jen o konfesní rozdělení na pravoslavné, římské katolíky a protestanty, ale i o dvě těžko slučitelné tradice – synoptickou a nesynoptickou.¹

Katolický kněz **Jan Rybář** hovoří v tomto kontextu o dvou druhích křesťanů: „Máme dva druhy křesťanů. Ti *první* rozumí klacku: Bůh vyhnal člověka z ráje, když zhřešil, a postavil tam ještě hlídače, aby se nemohl nikdo vrátit. Bůh je totiž nejvyšší spravedlivý! Dobré odměňuje a zlé trestá. Boží syn se stal člověkem, aby nás svou smrtí vykoupil. Je to pochopitelné a tím vše končí. *Druhá* skupina křesťanů jsou ti, pro které je Bůh dobrotivý Otec, který vyhlíží marnotratného syna a těší se, že se vrátí. On je totiž nejvyšší shovívavý! Dobré chce učinit ještě lepšími a zlé přimět k rozumu. Boží syn se stal člověkem, aby nás přivedl k tomuto Otci – leč stálo ho to život... Je to nade vše pochopení, ale tím vše začíná...“²

Důležitá je také změna role, kterou křesťanství hraje v evropské společnosti. Zprvu chápalo samo sebe jako cestu, cestu následování Ježíše Nazaretského jakožto Pána, Spasitele, Syna Božího. Z židovské tradice navázalo na motiv víry jakožto důvěry, osobního vztahu k Bohu...

Později se křesťanství stalo státním náboženstvím římské říše a začalo plnit funkci, pro kterou Tomáš Halík užívá termín *religio*. Tuto roli plní zejména tím, že poskytuje všeobecně srozumitelný »jazyk«, který drží společnost pohromadě.

Starověk a středověk pěstovaly reflexi víry jakožto doktríny, ortodoxie. Zrodila se teologie, kterou Halík nazývá *onto-teologie* a píše: „Tradiční metafyzické ontoteologii, nakolik se sama chápala jako autoritativní »věda o Bohu« vytýkám to, že

zeslabovala paradoxní charakter evangelia a »tajemství víry«...³

V Evropě vznikla křesťanská civilizace - *christianitas* - obepínající celou škálu společenského a individuálního života, není však jednoznačné, zda tuto epochu úspěšného expanzivního křesťanského náboženství můžeme považovat za »zlatý věk víry«...

Na prahu novověku křesťanství - vystupující v podobě systemizované teologie, ortodoxie - ztratilo svou dosavadní moc a vliv, přestalo hrát roli náboženství ve smyslu religio - integrující síly celku společnosti, všeobecně srozumitelného »jazyka«. Příčin bylo mnoho, zmiňme alespoň neschopnost teologie rychle vstřebat impulsy rozvíjející se přírodovědy, humanistické textové kritiky i renesančního prožitku tělesnosti a individuality atd....

Čím se křesťanství stalo v novověku? Jednou ze sfér společenského a individuálního života ve společnosti, kterou nazýváme sekulární. Vynořilo se zcela nové pojetí náboženství, zcela nový obsah pojmu »náboženství«, to jest vzniká náboženství jako jeden z více relativně svébytných sektorů společenského a individuálního života.

Dalším důležitým faktem je, že křesťanství – jako jediné ze světových náboženství – prošlo tvrdou ateistickou kritikou. Tomáš Halík k tomu napsal: „Jsem přesvědčen, že mnozí takzvaní bojovní ateisté prokázali křesťanství vzácné a dosud mnohými nedocenené služby. Kde by bylo křesťanské myšlení, kdyby nebylo vystaveno kritice **Kanta, Feuerbacha, Marxe, Nietzscheho, Freuda** či **Camuse a Sartra**?... Ano, toto je rozhodující na teologickém hodnocení ateismu: ateismus je vzácný spojenec víry, kdykoliv – byť tak nečiní ve jménu živého Boha – demontuje všechno, co je v náboženství

strnulé, zvetšelé, žluklé. Vždycky najde v náboženském světě spoustu vhodných terčů...“⁴

Hans Küng ve své obsáhlé studii *Das Christentum* zkoumá paradigmatické změny ve vývoji křesťanství. Dovozuje, že myslet o křesťanství v paradigmatech znamená analyzovat různé celkové konstelace křesťanství v jejich vzniku, zralosti a ztuhnutí. Znamená to rovněž popsat přežívání tradičních ztuhlých paradigmat v současnosti. Jde o to hlouběji poznat přítomnost, jak a proč se křesťanství stalo tím, čím je dnes. Na rozdíl od přírodních věd, kde nové pokusy znemožňují dlouho hájit zastaralou teorii, v oblasti společenských věd a zejména v teologii je možné, že již dlouho překonané paradigma je konzervováno a to ovšem za cenu ztráty životnosti a blízkosti skutečnosti.

Hans Küng rozlišuje pět hlavních paradigmatických proměn takto:

- ① Židovsko apokalyptické, apoštolové, prvotní obec, Petr. Jakub bratr Páně. Viz např. Didaché, učení Páně skrze Dvanáct apoštolů národům ⁵
- ② Ekumenicko-helénistické paradigma křesťanského starověku, koncily, císař, církevní otcové, tradice. Přežívá jako ortodoxní tradicionalismus, též v pravoslaví. Proměnu zahájil apoštol Pavel a dokončil Origenes.
- ③ Římsko katolické paradigma středověku, papež, císař, církevní právo, scholastika. Přežívá římsko katolické autoritářství. Začal sv. Augustin a dokončil Tomáš Akvinský
- ④ Protestantsko-evangelické (reformační) paradigma, Bible, knížata a synody, vyznání, protestantská ortodoxie. Přežívá jako protestantský fundamentalismu. O české reformaci se Küng nezmiňuje.

⑤ Osvícenské, na pokrok orientované paradigma moderny, rozum, demokracie, národní stát, vědecký a technický pokrok, historicko kritická teologie. Přežívá jako liberální modernismus.

Potřebu další paradigmatické změny autor naznačuje řadou otázek pro budoucnost.

Z hlediska vztahu k jiným náboženstvím byl po většinu historie pro křesťanství typický exkluzivismus, křesťanství se považovalo za jediné náboženství přinášející spásu. Tento závěr zcela logicky vyplynul ze základních tezí nesynoptické tradice, dle které je Ježíšova smrt na kříži zástupnou obětí za hříšníky, obětí chránící před Božím hněvem. Tuto milost je třeba přijmout vírou. Tato interpretace významu Ježíšovy smrti na kříži je jasně vyjádřena už u apoštola Pavla: „Boží spravedlnost skrze víru v Ježíše Krista pro všechny, kdo věří... Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří.“ (Ř 3,22a+25a)

Na důležitý rozdíl mezi učením Ježíše a Pavla poukazuje prof. **Petr Pokorný**: „Život podle rádu království Božího je cílem vyučování, k němuž jsou vysláni jeho [=Ježíšovi] stoupenci na závěr Matoušova evangelia (Mt 28,16-20) a podle toho se rozhoduje i na posledním soudu (Mt 25,31-46). Nestačí vyznat vzkříšeného Krista jako Pána (Mt 7,21); jinak uvažuje apoštol Pavel (Ř 10,9)...“⁶

Ocitovali jsme si zmíněná místa z Bible: **Ř 10,9**: „Vyznáš-li svými ústy Ježíše jako Pána a uvěříš-li ve svém srdci, že ho Bůh vzkřísil z mrtvých, budeš spasen.“ Podobně i **Jan 3,18**: „Kdo v něho věří, není souzen. Kdo nevěří, již je odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího.“

Naopak **Mt 7,21**: „Ne každý, kdo mi říká »Pane, Pane«, vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích.“

¹ Viz k tomu *Hledám slova*, část 3.1. a 3.2.

² Jan Rybář: *Musíš výš*, Grantis 2004, str.108

³ Tomáš Halík: *Vzýván i nevzýván*, NLN 2004, str.337

⁴ Tomáš Halík: *Vzýván i nevzýván*, str.87+100

⁵ Vydal Stauros 1994 v edici *Nekanonické knihy Nového Zákona*

⁶ Petr Pokorný: *Den se přiblížil*, Mlýn 2007, str. 36